

บทคัดย่อ

โครงการยุววิจัยประวัติศาสตร์มีวัตถุประสงค์สองประการที่ผสมผสานกัน ประการแรก ได้แก่ การสนับสนุนให้ครูและนักเรียนได้เข้าร่วมสร้างโครงการวิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของตนเอง ประการที่สอง ได้แก่ การสร้างความรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นขึ้นเพื่อให้ได้ใช้ในการสืบสาน “อดีต” ของชุมชนท้องถิ่น

การดำเนินงานตามวัตถุประสงค์แรก ได้เริ่มด้วยการพัฒนาข้อเสนอโครงการยุววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในพื้นที่ภาคเหนือไม่น้อยกว่า 12 จังหวัด โดยสนับสนุนให้นักเรียนและครูได้เรียนรู้กระบวนการการทำวิจัยตลอดจนสามารถใช้กระบวนการวิจัยในการคิดวิเคราะห์และสร้างพลังจากประวัติศาสตร์ / วัฒนธรรมของท้องถิ่น

ในกระบวนการสนับสนุนให้ครูและนักเรียนได้เรียนรู้กระบวนการวิจัย ทางโครงการได้ประสานงาน ติดตามความก้าวหน้า พร้อมทั้งหนุนเสริมการทำงานในทุกรูปแบบ รวมทั้งจัดให้มีการประเมินผลโครงการวิจัยในชุด โครงการยุววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในพื้นที่ภาคเหนือ ทั้งในระดับจังหวัดและระดับโรงเรียน

ผลที่ได้รับจากกระบวนการทำงานโครงการนี้ เห็นได้ชัดว่า กระบวนการทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางความคิดในกลุ่มครูและนักเรียนที่ร่วมทำงานวิจัย อย่างน้อย 2 ประการด้วยกัน ประการแรก ได้แก่ ทำให้เกิดความเข้าใจมิติความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมที่สลับซับซ้อน อันก่อให้เกิดความสำนึกว่ามนุษย์เป็นผู้สร้างวัฒนธรรมเพื่อให้อตอบสนองต่อชีวิต ดังปรากฏในศักยภาพการวิเคราะห์ปรากฏการณ์และ/หรือข้อมูลจากพื้นที่ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการปรับเปลี่ยนความเข้าใจในเรื่องวัฒนธรรมจากความตึงตังทางวัฒนธรรมที่สถิตยมาสู่ความรู้ใหม่ว่าวัฒนธรรมคือการเปลี่ยนแปลงและสามารถปรับประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับบริบทสมัยใหม่ได้

ประการที่สอง ได้แก่ การปรับความคิดเกี่ยวกับการแสวงหาความรู้ กล่าวคือ ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติต่อการทำวิจัยแบบคุณภาพ ทั้งทางด้านรูปแบบการวิจัย และความหมายของความรู้ ซึ่งส่งผลต่อเกิดเชื่อมั่นในความรู้ที่ผลิตสร้างได้เอง

ที่สำคัญ กระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมระหว่างนักเรียน ครูและชุมชน ส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนวิธีสอน ครูมีเครื่องมือในการสอนเพิ่มขึ้น และสามารถใช้กระบวนการวิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในการหาความรู้และสร้างองค์ความรู้ในการสานต่อความสัมพันธ์ชุมชน จนสามารถทำให้โครงการยุววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นดำเนินต่อจนสิ้นสุดโครงการ

ผลลัพธ์จากโครงการยุววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นภาคเหนือทั้งสิ้น 209 โครงการนั้น จะทำให้ครูสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับวิชาอื่น ๆ ได้ โดยได้มีการนำไปสร้างหลักสูตรชุมชน และในบางโรงเรียนก็สามารถสร้างสื่อวิทัศน์โดยนักเรียนและครู

การสร้างความรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นขึ้นเพื่อให้ได้ใช้ในการสืบสาน “อดีต” ของชุมชน ท้องถิ่นเป็นผลจากการสังเคราะห์ผลงานวิจัยโครงการยุววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในพื้นที่ภาคเหนือ ซึ่งทำให้เกิดกรอบความคิดกว้างๆในแบ่งยุคสมัยของความเปลี่ยนแปลงระบบความสัมพันธ์ของคนในชุมชน ซึ่งจะทำให้ครูสามารถที่จะนำกรอบความคิดของการแบ่งยุคสมัยนี้ไปทดลองวิจัยในเรื่องทางวัฒนธรรมอื่น และสามารถนำผลงานวิจัยของชุดโครงการสู่การใช้ประโยชน์ อาทิเช่น การจัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น หรือ การมองเห็นลู่ทางในการสร้างมูลค่าเพิ่มในการทำงานวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว

กรอบความคิดในการแบ่งยุคสมัยของโครงการยุววิจัยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในพื้นที่ภาคเหนือได้มาจากการสังเคราะห์ภาพรวมที่ได้จากแต่ละโครงการของโรงเรียน ซึ่งแบ่งได้เป็นสามช่วงเวลา ได้แก่ ยุคของการบุกเบิก ที่ผู้บุกเบิก และเครือญาติหรือ “เครือญาติเสมือน” ต้องต่อสู้ดิ้นรนกับความยากแค้นรอบด้าน ยุคที่สองเป็นยุคของการก่อร่างสร้างสังคมชาวนา เป็นช่วงเวลาที่ชุมชนเริ่มตั้งมั่นคงได้แล้ว และได้เข้าสู่การปลูกข้าวเพื่อขายมากขึ้น ยุคที่สามเป็นยุคของความเปลี่ยนแปลงที่ดำเนินมาจนถึงปัจจุบัน เป็นยุคที่ปรากฏความหลากหลายในชุมชน และทางเลือกของอนาคตเริ่มไม่ได้อยู่ในชุมชนอีกแล้ว

“เวลา” ของความเปลี่ยนแปลงในแต่ละยุค ไม่ได้สอดคล้องตรงกันในทุกพื้นที่ แต่ลักษณะเด่นของความเปลี่ยนแปลงในแต่ละยุคแล้วแต่ปรากฏในทุกพื้นที่ การกำหนด “เวลา” ของความเปลี่ยนแปลงจึงเป็นเรื่องที่นักวิจัย/ครูและนักเรียนได้ร่วมกันสร้างขึ้น

กระบวนการวิจัยและองค์ความรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่ได้นั้น จะสามารถนำไปสู่
การคิดสร้างสรรค์ได้อีกมากมายในอนาคต